
Особистісно зорієнтоване навчання
Як я живу?

Урок за збіркою казок Івана Франка "Коли ще звірі говорили..."

Наталія Бондаренко,
учитель української мови і літератури
Канівської гімназії імені І.Я. Франка

Мета: формувати основні компетенції особистості учнів засобами мистецтва слова; розвивати психічні процеси та мовлення учнів; виховувати самостійність у пізнавальній діяльності; естетичні смаки та позитивні емоції, свідоме ставлення до життя.

Обладнання: портрет Івана Франка, рушник, вислови письменника, фотоілюстрації до збірки "Коли ще звірі говорили", малюнки та твори учнів до казки "Лис і Дрозд".

Тип уроку: узагальнення і систематизація вивченого за методом проектів.

Етапи методу проектів	Етапи уроку(навчальні ситуації)	Етапи особистісно зорієнтованого уроку
І. Постановка проблеми-задачі	1. "Казка невіддільна від краси" (В. Сухомлинський)	Етап орієнтації
	2. Актуалізація опорних знань	
	3. Мотивація (місце знань з теми — життя). Актуалізація чуттєвого досвіду учнів. Покладання мети.	Етап покладання мети
	4. Проектування: — назва проекту; — ключове питання; — матеріальне вираження проекту.	Етап проектування

II. Самостійна дослідницька робота	5. Тематичні питання. 6. Групова робота над створенням проекту. 7. Створення мікро- проекту ("Банк ідей")	Етап організації виконання плану діяльності
III. Оцінка поетапних результатів	8. Звіт груп про результати роботи з тематичних питань. 9. Коригування думок учнів. 10. Оцінювання.	Контрольно-оцінювальний етап
IV. Створення проекту та його захист	11. Д/з (завдання для індивідуальної дослідницької роботи учнів) 12. Підсумки уроку.	

1. "Казка невіддільна від краси" (В.Сухомлинський)

— Дитинко, я хочу подарувати тобі незвичайний подарунок — часточку краси.

— Як це, бабусю?

— А це означає — казку.

— Чому ви, бабусю, називаєте казку красою, адже в ній є і злий Вовк, і хитрий Лис, і ледачий Кіт, а значить, не все так гарно?

— Так, світ складається з добра і зла. І ти повинен сам, онучку, обрати і відкрити потрібні двері в широкий світ життя. А допоможе тобі казка.

"Як зерно таїться в шкаралупі, а перлинка в мушлі, так і прочитана казочка є хвилинами найсолодшої вічності." (Г. Сковорода)

Задумався онучок і про ті дивні двері, і про ключі до них, і про красу казки...

Висновок

Учитель. "Казка — лік від дійсності", — писав Б.-І. Антонич. "Через казкові образи в нашу свідомість входить слово з його найтоншими відтінками" (В. Сухомлинський).

2. Актуалізація опорних знань (групова робота)

— Жанрова специфіка літературної казки. Її відмінність від казки фольклорної.

— Франкові погляди на походження і потребу та читацьке сприйняття казок.

— Історія створення казкового світу І.Я. Франком.

— Загальна характеристика казки І.Франка "Лис і Дрозд":

- тема казки;
- проблематика;
- конфлікти;
- ідея.

3. Мотивація навчальної діяльності (актуалізація чуттєвого досвіду учнів)

— Чи потрібні вам отримані знання?

— Навіщо? Де їх можна застосувати?

Висновок. Місце знань — життя.

Покладання мети — спробувати створити модель поведінки в сучасному суспільстві, спираючись на уроки твору.

4. Проектування

Учитель. У творі діють два головні персонажі: Лис і Дрозд.

— Яким змальовує життя Лиса автор?

— Як живе Дрозд?

Учні. З перших сторінок казки ми довідуємося про жорстокість і брехливість Лиса, а також про його хитрість. Звірі довірилися Лисові, але загинули. Лис хитрощами залякує Дрозда і той йому служить деякий час.

Дрозд довірливий і працьовитий. Він дбає про свою сім'ю, захищає від небезпеки та ще й годить Лису.

Учитель. У творі Іван Франко змальовує різні характери героїв та їх погляди на життя. Читаючи казку "Лис і Дрозд", мимоволі замислюєшся на питаннями: **Як я живу? Яке моє призначення, місце в житті?**

Назва проекту

Отож поміркуємо сьогодні над питанням "Як я живу?". Це і є тема сьогоднішнього уроку.

Оголошення теми та мети уроку

Ключове питання: Підступність і благородство у житті людини.

Форма вираження проекту: інсценізація уривка казки, художні малюнки, твір -роздум.

5. Тематичні питання

1. Лексичне значення слів "добро" і "зло".
2. Головні образи казки. Характеристика їх.
3. Що таке підступність і благородство? Наведіть приклади з казки "Лис і Дрозд".
4. Створити синонімічний ряд до ключових слів твору: "підступність" і "благородство".
5. Про підступність і благородство устами народної мудрості.
6. Інсценізація уривка із казки І. Франка "Лис і Дрозд".
7. Погляд на сюжет казки очима художника. Захист учнівських робіт.
8. Твір-роздум на тему "Підступність і благородство в моєму житті".

6. Групова робота над створенням проекту

Самостійна дослідницька робота учнів у групах з операційними картками з розробки тематичних питань.

7. Створення мікропроекту

Етап проводиться за методикою інтерактивної справи "Банк ідей". Учні, узагальнюючи й систематизуючи свою роботу над окремими тематичними питаннями, пропонують 2—3 чіткі конкретні пункти для майбутнього проекту (записують на дошці).

8. Звіт груп про результати роботи з операційними картками

9. Коригування думок учнів

Учні обговорюють аспекти тематичних питань. Учитель створює умови не для того, щоб дати відповіді на запитання, а для того, щоб стимулювати активні роздуми учнів. Уважно спостерігає за перебігом думок дітей, коригує розумову діяльність вихованців.

10. Оцінювання

Учитель залучає учнів до оцінювання один одного, сам висловлює думку про роботу дітей за такими критеріями:

- активність;
- аргументованість тверджень;
- нестандартність мислення;
- сміливість у висловлюванні думок.

11. Домашнє завдання:

Охарактеризувати образи Дрозда і Лиса.

Завдання для індивідуальної дослідницької роботи: написати твір "Моє місце в житті".

12. Підсумки уроку

- Чи сподобався урок?
- Що взяли нового для себе?
- Що запам'яталося найбільше?
- Що не вдалося?

Додаток

Операційні картки з розробки тематичних питань

1. Лексичне значення слів "добро" і "зло".

Добрий — який приязно, чуйно ставиться до людей, тобто доброзичливий.

Зло — що-небудь погане, недобре, шкідливе, це почуття роздратування, гніву, досади.

(Із тлумачного словника укр. мови)

В образі Дрозда автор розкриває добру душу, добре серце. Образ Лиса — це втілення зла і лиха.

— Чи може існувати добро без зла?

Не може, як день без ночі.

— Продовжіть думку "Якби не було зла, то і..."

"не було б добра", тобто ми не могли б зрозуміти, що таке добро.

— Як схематично ви покажете сили добра і зла?

Поясніть.

Я уявляю світ у вигляді яйця. Жовток — зародок добра. Дитина народжується винятково добрим створінням. Білок — це зло, те, що оточує нас у повсякденному житті. А далі — свобода вибору кожної людини.

Висновок. Добро і зло — невід'ємні складові життя. Читаючи казку І.Франка "Лис і Дрозд", ми замислюємось над сутністю життя і своєї особистості.

2. Охарактеризуйте головні образи казки.

Зіставте риси характеру Лиса та Дрозда.

Лис

1. Хитрий
2. Жорсткий
3. Підступний
4. Пройдисвіт (авантюрист)
5. Ледар
6. Підлий, брехливий

Дрозд

1. Щирий
2. Милосердний
3. Благородний
4. Добропорядний
5. Працьовитий
6. Чесний

— Яким є сенс життя у розумінні Лиса?

Хитро і спритно обманути.

— У чому полягає сутність життя для Дрозда?

Допомагати усім, бути доброчесливим.

— Чому страждає Дрозд? Хто винен?

Винен Дрозд. Занадто довірливий, підкорився злу.

Потрапив у авантюрні сіті Лиса.

Висновок. Обидва образи мають повчальну суть. Не треба бути в житті таким, як Лис. Необхідно розрізняти добрі і лихі вчинки.

3. Що таке підступність та благородство?

Наведіть приклади із казки І. Франка "Лис і Дрозд".

Підступний — той, який показною доброзичливістю прикриває злий намір і таїть в собі несподівану

неприємність, біду, небезпеку. У казці підступність притаманна образу Лиса.

Благородний — це той, який керується високими принципами, шляхетний; який відзначається високими моральними якостями, лицарський. Дрозд — приклад благородства.

— Чи можемо провести паралель між словами: зло, підступність — добро, благородство?

Так.

— Якщо зло не існує без добра і навпаки, то чи можна уникнути зла, підступності?

Можна, якщо обрати дорогу правди, чесності, милосердя в житті.

Висновок. Ми маємо свободу вибору. Бути підступним чи благородним — вирішувати нам.

4. Створити синонімічний ряд до слів "підступність" і "благородство".

Підступність — хитрість, лукавство, інтриги, каверзи, підкопи, віроломство, криводушність, демонічність, зрадливість.

Благородство — чесність, добро, порядність, лицарство, шляхетність, аристократичність.

Висновок. Підступність є прообразом диявола, темних злих сил. Благородство, за Христовим вченням, вказує шлях до вічного спасенного життя, є прообразом щастя.

5. Про підступність та благородство устами народної мудрості.

— Підступний ворог стріляє в спину.

— Бійся цапа спереду, коня ззаду, а хитрої людини з усіх боків.

— Вовка як не годуй, а він усе в ліс дивиться.

— Гарно колишеш, та сон не бере.

— Говорить прямо, а робить криво.

— На словах милості просить, а сам за халявою ніж носить.

— Підлеслива людина — гадюка під квітками.

— Хитрий як лис, лукавий як біс.

— Хитрий на березі рибу ловить.

— Добре діло твори сміло.

— Раз добром зігрите серце вік не прохолоне.

— Добро роби скільки можеш, від того ніколи не занеможеш.

— Хто людям добра бажає, той і собі має.

— Велике щастя мати світлу голову, а ще й світлу душу.

— Хто лиш про себе дбає, в того щастя з рук спливає.

Висновок. Ця тема актуальна у всі часи. Народна мудрість доводить, що краще сіяти добро, тоді будеш щасливим у житті.

6. Інсценізація уривка із казки І. Франка "Лис і Дрозд".

Запитання до акторів:

— Павло, що ти відчував, коли грав роль Лиса?

Я відчував презирство і жаль до образу Лиса. В останні хвилини життя мого персонажа я прагнув допомогти йому, я чекав, що Лис зміниться, стане благородним, але, на жаль, цього не сталося. Тому Лис і постраждав.

— Чи шкода тобі цього персонажа? Чого він навчає нас, людей?

Так, мені шкода Лиса. Цей образ навчає нас вчасно виправляти свої помилки в житті, не бути підступним, щоб не було пізно. А також частіше дивитися на

себе в дзеркало, тобто бути самокритичним; задовольнитись тим, що маємо, а не посягати на чуже.

— Чому ти вирішив зіграти саме цей образ?

Я бачу помилки й у своєму житті. Перевтілюючись в образ Лиса, я збагнув, що треба дорожити дружбою, довірою інших людей до мене, берегти батьків.

— Іване, які думки у тебе виникли, коли ти грав роль Дрозда?

Остання сцена заставила мене замислитись, чому Дрозд привів псів до Лиса. Невже він не здогадувався про можливі наслідки? Я дійшов висновку, що Дрозд до останнього був благородним та порядним, він виконував волю Лиса. У смерті Лиса винен тільки він сам.

— Як ви вважаєте, у чому повчальна суть зіграних вами персонажів?

Лис. Образ Лиса мене застерігає від тих помилок, яких ми часто припускаємось у своєму житті: не завжди щирі, працьовиті, хочемо отримати все готове, не потрудившись. На жаль, є люди підлі і брехливі, а також жорстокі. Таким був Лис.

Дрозд. Образ Дрозда особливий. Він і щирий, і милосердний, і благородний, і працьовитий, і чесний. Але мені не сподобалось, що він підкоряється підступному Лису, а значить, служить злу. Я думаю, таким людям нелегко жити в нашому суспільстві, їх легко сплутати сітями брехні. Цей образ вразив мене своєю добропорядністю і в цьому я хотів би бути схожим на нього.

До автора:

— Олю, як ти розумієш останні слова казки: "Хто хитрощами та підступами воював, той від підступу й погиб"?

Лис поплатився своїм життям. Він вважав, що, будучи хитрим та підступним, матиме в житті все, що захоче. Проте бачимо, що це далеко не так. На думку приходять слова з народної мудрості: "Не рий яму ближньому своєму, бо сам в неї потрапиш". Отож добро завжди перемагає зло, воно незнищенне. Тож крокуймо стежиною добра.

7. Погляд на сюжет казки І. Франка "Лис і Дрозд" очима художника. Захист учнівських робіт.

— Чому ти відтворив саме цей сюжет казки?

— Чого повчає нас образ Лиса, образ Дрозда?

— Поясни підбір кольорів на твоєму малюнку. Чим вони тобі сподобались?

— Задумайтесь і ви, діти, чи творили у своєму житті добро, чи робили комусь зло?

8. Твір-роздум на тему "Підступність і благородство у моєму житті".

Учитель. Ми прочитали казку Івана Франка "Лис і Дрозд" і переконались, що в житті зустрічаються підлі люди, такі, як Лис, та благородні, як Дрозд. Оцінивши свої вчинки, ви розмірковували, яке місце посідають підлість та благородство у вашому житті. Послухаймо декілька творів-роздумів.

Учні читають свої твори.

Учитель. На сьогоднішньому уроці ви плідно працювали, як підсумок, створили мікропроект "**Банк ідей**". Представники кожної з груп, систематизуючи свою роботу з тематичних питань, повинні внести 2—3 чіткі конкретні пункти для майбутнього проекту.

Учні.

1. Добро і зло — невід'ємні складові життя. Існує свобода вибору для кожної людини.

2. Необхідно допомагати усім, вести добродетельний спосіб життя.

Треба розрізняти добрі і лихі вчинки.

3. Підступність є злим наміром у житті.

Благородність — чистота моральних якостей.

4. Підступність — прообраз диявола.

Благородство — прообраз ангела.

5. Краще сіяти добро, тоді будеш щасливим у житті.

"Двічі дає той, хто дає швидко" ("Bis dat, qui cito dat") — латинське прислів'я.

"Хто чинить бідному добро, той Господеві позичає, і Він йому відплатить за його благодійство" (Святе Письмо).

6. "Коли ми чинимо добро, чи нам чинять, то є дві радості: той, хто приймає добро, переживає радість людську, а хто робить добро іншому — приймає радість божественну", — зазначав грецький старець Паїсій Святогорець.

Забудь добро, зроблене тобою, і пам'ятай добро, зроблене тобі іншими.

7. "Більше щастя — давати, ніж брати", — писав апостол Павло.

"Хто щедро сіє, той щедро жатиме" (2 Кор., 2,6).

8. Життя зрадника — на кінчику язика.

Людина починається з добра.

Висновок

Живи, добро звершай!

Та нагород за це не вимагай,

Лише в добро і вищу правду — віра

Людину відрізня від мавпи і від звіра.

Хай оживає істина стара:

Людина починається з добра.

Учитель. Ось і сонечко засіяло, сонечко благородства, кожен промінчик якого створили ви, бережіть його в своєму серці.

Книга книг Біблія навчає: "Перестаньте робити зло, научіться робити добро". Тож сьогоднішній урок хай буде дороговказом у вашому житті. Пам'ятаймо: життя дано для добрих справ!

У маскарад життя іди без маски,

На торжище цинізмів і наруг

Виходь з ліхтарнею з старої казки:

В ній щезне тіло, проявиться дух,

Прозора стане явищ темна маса.

І будь ти людям не суддя, а друг,

І дзеркало й обнова. Cuarda e passa.

Іван Франко